

Полудивите коне

До скоро представите ми за кон се свеждаха до красиви впечатления от заснет или нарисуван екземпляр. Бях виждала цигански коне как обикалят столицата и тук-там някой самотник, забит на кол да пасе в близост до затънтено село. Но изминалата година преобърна изцяло натрупаните у мен впечатления, като буквално ме сблъска с поредица от полудиви коне – кой от кого по-голям характер...

Помня как на хижа Козя стена при едно от качванията ми като туристка съзрях надписана кутия, която гласеше „Мисия КАТЪР”. Веднага се поинтересувах за какво точно става въпрос и момчетата ми обясниха, че събират пари, за да си купят кон и да не носят вече на гръб. На няколко пъти съм им пукала двайсетолевки с надеждата побързо да постигнат необходимата сума и да се обзаведат с конче. А и „хижа с кон” звучи по-автентично и по-романтично от „хижа без кон”.

И така в средата на юли 2014г. аз отново се озовах горе, този път водейки мои ученици по баирите. Иван ме зарадва много, като обяви, че вече си имат кон и ни заведе с децата да го видим и погалим. На полянката зад хижата открихме Мартин – голямо животно, което още отдалеч вдъхваше респект у всеки, дръзнал да го доближи. Беше кръстоска между австрийски тежковоз и друга порода, която не познавах – не много висок за кон, но пък набит и с мускули, които изпъкваха и без кончето да е натоварено. Кафяв с бяло на челото и буйна кестенява грива, все едно някой специално я е правил на вафлички с преса за коса. Падаше небрежно пред очите му, което му придаваше леко отвеян или по-скоро нехаещ вид. Усещането беше като да стоиш пред истинска рок-звезда от 80-те. Иван го държеше, за да може всички деца да го докоснат. Не помня дали го погалих – стори ми се огромен и някак страшен. С моите макар и цели 60 килограма продължавах да изглеждам незначително малка в очите на половинтоновото животно.

На слизане децата не спираха да говорят за коня, а в мен се беше загнездило щастливото усещане на благоговение, че момчетата от хижата вече си имат верен другар, който да им помага в тежката задача с пренасянето на тонове багаж.

Две седмици по-късно вятърът пак ме отвя към тази част на Балкана. Когато попитах Иван „Как е Марти?”, полуих отговор, който в никакъв случай не очаквах: „Месокомбинат „Карлово”, Марти...” Каквооо? Как така?!

В крайна сметка кончето все още беше живо, но историята му през последните две седмици ми дойде като гръм от ясно небе. В деня след нашето заминаване се качил конярят Пенчо с 10 коня, измежду които и 1 кобила, за да извозват миналогодишните заварени от зимата дърва за хижата. На първия ден Мартин бил хапан и ритан от всички коне, но на втория нещата се преобърнали. Скопеният хижарски кон все пак намерил мъжкото в себе си и го пуснал на свобода с всичка сила – набил другите мъжкари, отишъл при кобилата, а тя сякаш му пристанала и с малкото си конче започнали да се държат с Мартин сякаш той е айгърът на стадото. От този ден нататък конят не допускал момчетата да го припарят, не давал да му се сложи самар – с една дума, отказвал да работи. Въпреки че хергелето отдавна било слязло към селото, Мартин вече бил друг. Протестиращ кон. Цвилел насмешливо срещу момчетата, като се подавали от гората с тежките раници на гръб. Местните коняри подучили Иван, че единственият начин конят пак да заработи, е като явно му се даде да разбере „кой е шефът”.

Аз заварих животното на десетия ден от неговото наказание. Беше разпнат на плочките на задната тераса – и четирите крака вързани, така че да може да стои прав,

но не и да мърда много-много; на диета – по 1 паничка зоб и малко вода на ден. Беше изял дървената пейка и касата на вратата в близост. Погледът – кръвясал. Сякаш рок-звездата, която бях срещнала 14 дни по-рано, е изкарала последните две седмици в постоянен наркотичен делириум и сега абстиненцията го довършва. Въпреки че беше изхърбавял до неузнаваемост, изглеждаше още по-могъщ от преди, готов да се бие до смърт в своята любовна мъка.

Иван беше категоричен – ако конят, за който бяха дали хиляди левове, не започнеше отново да им служи вярно в най-кратки срокове, то нямаше да има друг избор освен да се раздели с него. „Само не го оставяй в месокомбината, моля те!” – мисълта, че това благородно животно можеше да се превърне в луканка не ми даваше мира!

За щастие генетичните заложи и неприкритата красота на животното не позволиха да му се случи подобна несправедливост. Конярът Пенчо се съгласил да разменят коня за други два – един стар и отлично обучен и едно младо, още неподковано конче, което да прави компания на стария. Ветеранът бил блестящ: „Спри!” и той спирал, „Тръгни!” и тръгвал. Безкрайно спокоен, казваше се Калцун. Малкото конче пък било адаш на първия кон на хижарите – Мартин. Това име според Иван, както твърдеше по-късно, не е просто име, ами си е същинска титла, означаваща „гламав, див, непослушен”. Но да не изпреварвам събитията – връщам се на историята на Калцун...

Той служи вярно на хижата цели... две седмици! Както си работех в офиса, един августовски ден получих странно телефонно съобщение от Иван със следния текст: „Отрежи дърво, спаси бозайник!”. Веднага се обадох, за да разбера какво се е случило. Историята беше колкото комична, толкова и трагична, но смеещата се нотка в гласа на хижаря ме успокояваше, че нищо фатално не се бе случило. Както си пасял, Калцун взел, че се спянал от въжето си и се затъркалял по стръмния склон надолу. А на Козя стена не е като да няма стръмно. Спрял се между две от борчетата непосредствено над хижата. Заклещен, със склучени крака и гръб. Бере душа! Момчетата се видели в чудо – какво да правят? Как да го освободят? Да срежат ли дърво, за което нямат разрешение? Трябвало да се действа бързо – звъннали на местния паркаджия, а той бил еднозначен: „Спасявайте животинчето, режете дървото!”. Започнали с ръчен трион, защото се налагало да „оперират” в близост до корема на коня, но всичко се случвало толкова бавно, че в крайна сметка извадили машинката. С часовникарска прецизност се справили с проблема, подложили под коня стар дюшек, за да не се нарани, като падне от прага. Лостова система, напън, бум-бам и животното било по задник на дюшека. Калцун се огледал, освестил се, скочил на копита и се изтръскал сякаш нищо не е било.

Държах слушалката с разтреперана ръка. До края на работния ден нищо нямаше да е същото – офисната рутина бе пропъдена от радостта, завладяла ме от тази толкова неочаквана и откачена история! Звучеше като случка от анимационен филм – но нали на нещо истинско трябва да са базирани дори рисуваните приключения?...

Гласът на Иван беше съвсем друг два дни по-късно, когато отново се чухме. Немошен, едва доловим, той говореше за болка, извираща от душевните дълбини на един съсипан човек. „Какво се е случило, Ванка?”, - „Калцун... намерихме го мъртъв. Паднал от скалите!” Ушите ми бучаха. Сякаш отказваха да допуснат навътре към съзнанието ми информацията, която току-що бяха получили. Не знаех какво да кажа, как да реагирам. Как да успокоя този човек, молец за милост с гласа си, споделящ болка, която го разяждаше отвътре. Каза ми, че се е наложило да го разфасоват,

защото денят се очертавал горещ и скоро трупът щял да умирише цялата хижа и околностите. Туристи ги поздравявали с „Добър ден!”, но денят хич не бил добър – режели тялото на колегата, с когото до онзи ден заедно качвали багаж нагоре. Малкият Мартин цвилел безутешно, момчетата отрано поглъщали завидни количества ракия, опияняващи безсилието си, в което нямало място за думи. „Ами сега – какво ще правите?”, - „Месото във фризера на горския, а коне повече не искам и да видя...” – беше отговорът на Иван. Усещах огромната му нужда да сподели болката си с някой, който не е бил очевидец на станалото, но се чувствах безсилна да помогна по телефона, отдалечена на 130 км от случилото се...

Малкият Мартин остана сам на билото с хижарите и му се наложи бързо да възмъжее. Натоварен с чували с дърва, момчетата неуморно го разхождаха по сипеите в следващите дни, за да свиква с терена и с товара. Въпреки младостта си, липсата на обучение и какъвто и да е опит, той беше изключително схватливо животно и бързо се ориентира в занаята. Отсъствието на подкови го правеше неизползваем в дъждовните дни, когато започваше да се пързалия на шпагати и всички изтръпваха от спомена за падналия Калцун. Но Марти беше „кораво копеле” по техните думи. А също и „пишлеме”, защото много му се играеше и все търсеше начин да се закача.

Това е конят, който имах възможността и честта да опозная най-добре. Контактен до безобразие, той ни викаше навън за щяло и за нещяло. Къде направил беля и гледа виновато, къде иска да ни покаже нещо, което е открил по поляната. Някъде през септември един следобед ходихме да го галим с една туристка, а после обрахме сърнелите около него. На другия ден се подавам от хижата, а той цвили „Иииуухухууу”. „Кажки бе, Марти?” – закачам го аз, а той пак реве, сякаш настоятелно ме вика. Като пристъпих да го погалья, ми сочи гордо с глава 5 сърнели, откъснати и подредени в перфектна редичка на поляната. Момчето набрало гъби и ми ги показва! Голям умник, направо ме остави без думи онзи ден...

Беше толкова добър, толкова невинен, толкова смешен как въртеше уши, всеки път когато Иван го извика и му шумне с опаковката на малкия бонбон, който му носи. Нямаше как да не се привържа. С малкия Мартин хич не ме беше страх. Аз го гушках, а той ми смучеше косата. После му давах по малко зоб и водичка, която риташе, като се напие и често оливаше човека до себе си. Ама как да му се сърдиш на този пакостник? На него му се играе и като няма други коне, ще си играе с хората, много ясно! Като му слагаха самара, започваше да се въргаля по гръб - сърбеше ли го или просто търсеше начин да го смъкне от гръба си? Тичаше с младежко безразсъдство със 100 кг багаж право нагоре през баира до хижата, а после пасеше спокойно и си търсеше компания в самотните есенни следобеди.

Докато не дойде краят на октомври. А с него и неочакваната зима, която зарина Стара планина за по-малко от 24 часа с 2 до 4-метрови преспи. Тогава с Иван бяхме в София и щяхме да се качваме към хижата. В столицата валеше безспирно дъжд от предната нощ, а щом отбихме на табела Кърнаре за Христо Даново, трисантиметровата снежна покривка започна да расте, достигайки 15 см в селото, където валеше нещо средно между дъжд и сняг. Каквото и да беше – мокреше много. Духаше ураганен вятър, жиците на енергото се удряха една в друга и избухваха в звездни фойерверки. За 20 секунди едвам пребягахме от колата до топлия дом на горския, който заяви, че днес никъде не ни пуска да ходим. Чухме се с Радо и Лъчо, които бяха останали на хижата под снежния капан. Предната вечер прибрали Марти в обора. На следващия ден 40 минути стигали до него във вилицата – за разстояние, което при нормални условия се взима за 2 минути. Конят се заледявал целият,

събаряли парцали лед от гърба му. Беше изял вече всичките ябълки и моркови, бъркали му царевичен качамак, че да не умре от глад. А през дупките в обора влизал сняг...

Звучеше като филм на ужасите – поредния, свързан с конете на хижа „Козя стена"! Иван не се побираше в кожата си – блокиран в ниското, нямаше какво да направи за коня, който се мъчеше на билото. Освен да чака...

На следващия ден ситуацията доби кризисни параметри: Радо и Лъчо намерили коня залепен за тавана на обора, а самият обор – пълен със сняг. Отдолу Иван заповяда: „Не ме интересува, вкарвайте го в столовата и му палете печката, ако ще и хижата да замирише на обор!". Следват виелица, уплашен кон, който се пързала на всяка крачка, преспи пред централния вход на хижата, опити да го накарат да влезе през задния, оранжеви плочки и магарешки инат, няколко изпращания в кухнята и още много инат, докато стане ясно, че няма да я бъде тая – Марти в столовата не отива! После: обръщане на кон в тясно пространство (а кон назад не върви!), кръгом и към външното агрегатно, пък ако ще и затворен на тъмно! По-добре на тъмно, но жив, Марти!

На третия ден след виелицата времето се поотвори и ни даде зелена светлина да се качим нагоре с Иван. Местните ни гледаха като побъркани – нямало как да стигнем до горе, не и преди снегът да се разтопи. Но ние не можехме да чакаме толкова дълго. Марти не можеше да чака! Запасени с вяра, търпение и 8 килограма моркови и ябълки, ние поехме нагоре и след поредица от премеждия успяхме да достигнем заветната цел: ние – на хижата, Марти – спасен с малко свежа храна! Милият беше бая изхърбавял и леко побъркан от тъмнината на агрегатното. Като се разтопеше снегът, щяхме да го свалим надолу в окончателна зимна ваканция.

На другия ден времето се отпусна още повече и момчетата се захванаха да копаят снега в търсене на въжето на Мартин. Радо заявява: „Сигурен съм, че беше точно тук!", а Ванката и Лъчо копаят – няма го. „Добре де, може би 2 м по-вляво!". И пак копаят. След два часа го намериха, а и паша бяха открили на Мартин! Изведох го да попасе, а той затъваше на всяка крачка в снега, което го плашеше, затова подскачаше като заек на четирите си крака зад мен. Горкото животно – какво ли не му причинихме! Потрай още малко, Марти, утре те смъкваме в Розинския Балкан на свобода при мама и хергелето!

На сутринта имаше малко останал сняг до пейките, а надолу почти нямаше и помен от бялата пелена. Бяхме си уговорили среща с Пенчо на Бичкията, а дотам всички се редувахме да водим Мартин – кой от умиление заради всичко, което преживяхме заедно, кой от тъга, че се разделяхме, кой - заради лошата дисциплина на останалите коневоди. Марти беше като прахосмукачка – де що видеше, листо или клонка, всичко изяждаше, ако водачът му го позволеше.

Като се озовахме на реката, беше ясно, че няма как да минем с коня през разнебитения мост. Трябваше си газене през ледената вече ноемврийска вода на Дамлъдере. Аз и Радо се оказахме единствените ентузиастични да преведат коня. Марти като се запречи на брега и не иска да помръдне! Нужни бяха много увещания и корупция под формата на зоб. Уж аз водех, а в един момент забравих да вървя напред и конят ме притисна до прага на реката. Не знам как успяхме да се извъртим на 360 градуса, но като излязох от реката, снегът под краката ми се струваше горещ. Като по часовник точно в този момент се появи Пенчо и ние набързо трябваше да се сбогуваме с нашия верен другар. Поне до пукването на пролетта, когато планината отново щеше да бъде по конски гостоприемна с прекрасните си пасища...

През зимата се случи веднъж да минем с Иван през Дамлъдере и Марти да е там. Не знам как, но отдалеч ни позна, изпречи ни се на пътя, изцвили радостно, а после задъвка косата ми и на Иван качулката. Не можех да повярвам, че ни помни, че е все така привързан към нас! Казахме си „чао и до напролет” и едвам се откъснахме от животното, което не спираше да ни следва.

Месеците се изтърколиха, снегът се постопи и като попитахме Пенчо какво ще правим с Мартин, той ни отвърна: „Предлагам да не си правим повече експерименти, да не стане пак някой сакатлък! Като ви се натрупа стока, аз ще идвам да ви я качвам с конете!”. Черна тъга се настани върху мен – аз толкова си мечтаех Марти да си дойде горе, да го храня, да се чешем, да се галим... Но от друга страна усетих как на Иван камък му падна от плещите – така той нямаше да се занимава с коне, никой повече нямаше да полудява или да умира в ръцете му... В крайна сметка предложението на Пенчо беше повече от добро и от позицията на здравия разум нямаше как да не го приемем...

И, ето, днес Балканът вече е разлистен в цялата си прелест. Юни месец е, стадата с полудиви коне сноват по билото и понякога се настаняват съседски зад хижата. Горди и мощни, свещени и благородни животни. Мъжкарят крачи напред и води кобилите и малките кончета зад себе си. Виждам как сурово прибира непослушните женски, излезли от строгия строй, зададен от него. Понякога ги чувам да пасат отсреща на премката до връх Желязото. Конете на Радо, на Тоньо, на Пенчо – започвам да си разпознавам. Знаем кой мъжки над кого е надделявал. Даже веднъж два айгъра се биха на 5 м пред мен – величествена и сурова гледка, National Geographic на открито, на самата поляна, на която лежах...

Онзи ден Пенчо се качи с конете, за да ни помогне с пренасянето на 2 тона стока. Дойде с всичките – вече 12. Двамата Мартиновци се чувстват като у дома си на поляната зад хижата – стоят леко встрани от всички останали. Старият Мартин вече не се сърди на Ванката. Според Пенчо „сопата ти е била малка, затова ти е правел чалъми”. Днес той е кротък, даже малко уплашен от останалите мъжкари. А малкият Мартин е пораснал до неузнаваемост! Въпреки това е запазил мекия си социален поглед, търсещ сродна душа за игра. Пенчо твърди, че си умира за хората – търси ги, гали се, иска да е сред тях.

Гледам ги и ми е тъжно, но и съм щастлива. Не бива да бъда егоистка – и двамата се чувстват в пъти по-добре сред стоите, всеки заел мястото си в сложната йерархия на хергелето, въртяща се около силната личност на кобилата Мая. Днес са на работа при нас, но утре волно ще пасат у дома – в Розинския Балкан, където всяко стръкче трева им напомня за сигурност, където могат да бъдат свободни и да разгърнат божествената си искра, необезпокоявани от човека.

Гледам и Пенчо и няма как да не се дивя на този прекрасен природен човек. Тих, хрисим, сякаш събрал в себе си цялата мъдрост на планината. Познава всяко кътче в района, умело разчита всеки сигнал, който конете си изпращат помежду си. Говори на техния език. Паркира ги, сякаш са автомобили – не помръдват на повече от няколко метра до второ нареждане. Сам се е учил на конярство. Като го питаш, не се свени да разказва. Лесно можеш да потънеш в спомените му, в които планината и конете се преплитат в едно...

Изпитвам чувство неопишуемо с думи към този човек и съществата, които води. Те всъщност не са човек и коне, а велики духове от планината, от които струи

благородство във всички посоки. Няма злоба, няма завист, нито злина. Сякаш в техния свят не съществуват. Има само кроткост, взаимопомощ, състрадание и безкрайно благородство.

Вече не мога да подмина кон, без да се спра и възхитя. Отправлям поглед към тялото му, търся очите му, позицията на ушите му, които издават толкова много. Осъзнавам, че преди в невежеството си съм пренебрегвала цяла вселена от чувства и познания, които не се учат чрез думи, а със сърцето.

Иван е прав. „Мартин” не е просто име, за мен „Мартин” е прозорец към блестящите искри на един необятен свят, в който преоблечени в кожата на коне препускат най-старите души на света...

юни 2015г.
Таня Даскалова